

'DE GROOTSTE GEBEURTENIS IN DE

Waarom het Dertiende Amendement zo belangrijk was

Op 18 december is het precies honderdvijftig jaar geleden dat de aanname van het Dertiende Amendement van de Grondwet van de Verenigde Staten werd bekendgemaakt. Hiermee kwam, na een lange en bloedige strijd, een einde aan de slavernij. Volgens sommigen de belangrijkste gebeurtenis ooit in de Amerikaanse historie. Maar waarom?

Jan Verdonk is
redacteur van Kleio.

Ik ben, boven alles, erg blij dat ik heb mogen leven tot deze dag,' zo schreef William Canby, een inwoner van Delaware, in zijn dagboek vlak na de aanname van het Dertiende Amendement. 'Geen enkele gebeurtenis in deze periode, of in welke andere periode dan ook, is zo opmerkelijk en groots als deze,' zo concludeerde een reporter van de *Cincinnati Gazette* op 21 december 1865. Het zijn slechts enkele teksten die de intense blijdschap beschrijven die er in die periode voelbaar was in de Verenigde Staten onder veel mensen. Maar wat maakt het Dertiende Amendement nu zo belangrijk, dat het voor wat betreft de belangrijkheid door een aantal mensen verkozen wordt boven andere Amerikaanse historische mijlpalen?

DE EERSTE AFRIKANEN

De zoektocht naar een antwoord op de bovenstaande vraag begint in augustus 1619, toen de Vlissingse piratenboot Trier aanmeerde in Jamestown in Virginia – op dat moment nog een Britse kolonie. De Nederlanders brachten twintig Afrikanen mee, zowel mannen als vrouwen,

welke arbeidskrachten beschouwd. Rond Chesapeake Bay was er een enorm wild landschap dat vrijgemaakt moest worden. Daarnaast was er behoefte aan diverse nieuwe nederzettingen. Voor deze belangrijke taak, die maar weinig lokale mensen op zich wensten te nemen, lag er een cruciale rol weggelegd voor de eerste Afrikanen. Dankzij hun inspanningen ontstond er een nieuwe grondbezittende middenklasse, een klasse die een positie innam tussen de contractarbeiders en degenen die land toegewezen hadden gekregen van de Britse kroon.

WETTELIJKE VERSCHILLEN

De status van de Afrikanen in de Verenigde Staten veranderde stapsgewijs van contractarbeiders – soms zelfs met eigen grond en slaven – in slaven. Met de groei van de koloniën groeide ook het aantal slaven langzaam mee, al zou het enige tijd duren voordat er sprake was van slavernij op grote schaal. Tot 1640 was er geen enkele wetgeving op het gebied van slavernij, maar dat veranderde toen er in dat jaar voor het eerst wettelijk een onderscheid gemaakt werd tussen Europeanen en Afrikanen. Toen de gevluchte Afrikaan John Punch veroordeeld werd tot slavernij en zijn blanke Europese vluchtgenoten slechts tot extra contractarbeid en het verrichten van diensten voor de kolonie, was het wettelijke verschil definitief daar.

Tussen 1660 en 1680 werden de wettelijke vrijheden van Afrikanen in Virginia steeds verder beperkt. Zo konden zwarte mensen vanaf 1667 na een doop geen vrijheid meer verwerven, iets wat voorheen nog wel kon. Bovendien werd het voor blanke slavenhouders gemakkelijker hun slaven te straffen of zelfs te doden. Deze wetten zouden tussen 1680 en 1705 steeds verder aangescherpt worden, waardoor blanken steeds meer vrijheden kregen ten koste van de slaven.

In de achttiende eeuw zou het aantal slaven, in wat later de Verenigde Staten zou worden, pas echt ►

'DE STATUS VAN DE AFRIKANEN IN DE VS VERANDERDE STAPSGEWIJS VAN CONTRACTARBEIDERS IN SLAVEN'

die vervolgens verkocht werden. Samen met het Engelse piratenschip Treasurer hadden de Nederlanders het Portugese slavenschip São João Bautista gekaapt, dat op weg was van Angola naar Zuid-Amerika. De boot van de Portugezen werd geplunderd en de buit zo snel mogelijk naar de latere Verenigde Staten vervoerd als handelswaar. Daarbij waren de Nederlanders net wat sneller dan hun Engelse bondgenoten. Officieel waren de Afrikanen in eerste instantie contractarbeiders, maar het vormde de start van wat uit zou groeien tot een enorm slavenbestand. De eerste Afrikanen in Jamestown werden als

Onder: Soldaten van de Unie tijdens de Amerikaanse Burgeroorlog. Rechts: De (neger) hut van oom Tom vloog over de toonbank. Schrijfster Harriet Beecher Stowe mocht zelfs op visite bij president Lincoln.

serieuze vormen aannemen. Waren er in de zeventiende eeuw naar schatting ruim vierduizend slaven geïmporteerd, gedurende de daaropvolgende eeuw werden er in totaal ongeveer tweehonderdduizend slaven uit West-Afrika gehaald. Deze werden op slavenmarkten in Amerika verkocht. De slaven kwamen voornamelijk in het Zuiden te werken, waar er op grote plantages grondstoffen als suiker, tabak en indigo gewonnen werden. Zij leverden de goedkope arbeid waar behoefte aan was om de groei van de Britse koloniën vol te houden.

PROBLEMEN VOORUITSCHUIVEN

In 1776 werden de Verenigde Staten een onafhankelijke natie, en daarmee werd ook het slavernijprobleem Amerikaans. Hoe moesten de *Founding Fathers* daar nu mee omgaan? Er was wel degelijk een besef van de mogelijke problemen van de slavernij, maar aan de andere kant waren de meesten van hen zelf ook slavenhouders. De oplossing waarvoor uiteindelijk gekozen werd, was het probleem voor zich uitschuiven door er zo weinig mogelijk over te reppen. In de Grondwet van 1787 werd weliswaar opgenomen dat slaven als drie vijfde van een vrij persoon werden gerekend bij het berekenen van het aantal afgevaardigden dat een staat mocht leveren, maar verder dan dat kwam het niet. Het negeren van het slavernijprobleem staat haaks op de manier waarop enkele noordelijke staten ermee omgingen. In 1777 verbood Vermont slavernij bij wet, terwijl Pennsylvania in 1780 een wet aannam waarmee werd besloten tot een geleidelijke afschaffing ervan. In 1783 verbood ook Massachusetts slavernij, op basis van het gegeven dat voor hen iedereen bij wet gelijk moest zijn. Hiermee werden de grote tegenstellingen tussen het Noorden en het Zuiden al snel zichtbaar. In het industriële Noorden was de vraag naar slaven van oudsher vrijwel niet-bestaand, terwijl in het agrari-

sche Zuiden door de arbeidsintensieve landbouw er juist veel behoefte was aan slaven.

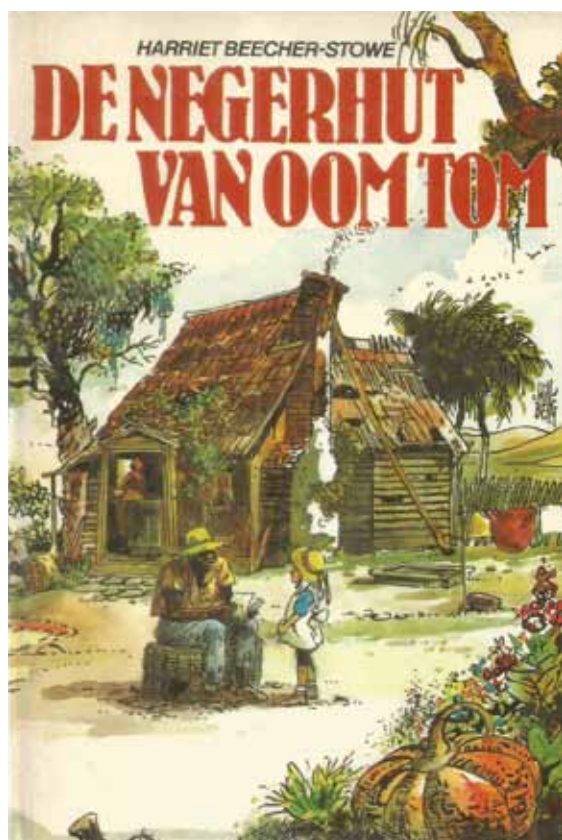
De behoefte aan slaven vergrootte toen Eli Whitney in 1793 per toeval de *cotton gin* uitvond, een machine die de zaadjes van katoen automatisch kon scheiden van de plant. Het was een ware revolutie, die ervoor zorgde dat één persoon voortaan het werk kon doen dat eerder vijftien personen deden in hetzelfde tijdsbestek. Hierdoor kreeg ook de winstgevendheid van de exploitatie van landbouwgrond een enorme boost. 'King Cotton', zo luidde een veelgehoorde slagzin in de Verenigde Staten in die tijd. Katoen was hot, en veel zuidelijke boeren kozen ervoor over te gaan op het verbouwen ervan. In korte tijd werd katoen dan ook met afstand de grootste inkomstenbron voor de zuidelijke staten. Iets wat een directe invloed had op de vraag naar slaven, die explosief groeide. Nu het verbouwen van katoen zo lucratief werd, waren er immers veel meer slaven nodig om katoen te plukken op het land. Zodoende zorgde de uitvinding van Whitney voor een enorme opleving van de vraag naar goedkope slavenarbeiders.

OPKOMEND ABOLITIONISME

De eerste pogingen een einde te maken aan slavernij in wat de Verenigde Staten zou worden, waren er al in de zeventiende eeuw. Omdat ze het in strijd met hun protestantse geloof vonden, zorgden Roger Williams en Samuel Gorton er in 1652 voor dat slavernij in Rhode Island illegaal werd. Deze wetgeving werd echter volledig genegeerd toen de Britse kolonie vanaf 1700 behoorlijk actief werd in de slavenhandel. Van een georganiseerde beweging was dus nog geen sprake.

Tijdens de achttiende eeuw gingen er zo nu en dan enkele stemmen op die de slavernij veroordeelden. In 1700 sprak rechter Samuel Sewall in Boston zich openlijk uit tegen de gang van zaken, aangezien hij slavernij kwaadaardig en immoreel vond. Diezelfde morele bezwaren waren langzaamaan vaker te vinden onder mensen. Wat meehielp was dat er in 1761 een hoge *official* in de persoon van James Otis publiekelijk pleitte voor een spoedige afschaffing van de slavernij. In de tweede helft van de achttiende eeuw, in het bijzonder vanaf het moment dat de Verenigde Staten onafhankelijk werden, gingen deze stemmen steeds vaker op. Dit zorgde mede voor de aanname van een wet in 1808 waarmee de import van slaven naar de Verenigde Staten werd verboden. Slavernij zelf was echter nog wel toegestaan, en veel mensen trokken zich niets aan van het constitutionele verbod. Er was immers een grote vraag naar slavenarbeiders door de uitvinding van Whitney.

Vanaf de vroege negentiende eeuw ontstond uiteindelijk een echte abolitionistische beweging. Mensen als Frederick W. Douglass – zelf een gevluchte slaaf – en uitgever William Lloyd Garrison namen tussen 1820 en 1860 het initiatief en zorgden voor de verdere verspreiding van het abolitionistische gedachtegoed via teksten die door een breed publiek gelezen werden. Zo maakte de abolitionistische beweging graag gebruik van zogenaamde *slave narratives*, waarin ex-slaven schreven hoe erg hun slavenbestaan was geweest. Steeds meer mensen waren gevoelig voor de abolitionistische boodschap door de zogenaamde *Great Awakening*, een opleving van religieuze waarden in de Amerikaanse maatschappij. In 1852 verscheen bovendien *Uncle Tom's Cabin* van Harriet Beecher Stowe, een boek dat over de toonbank vloog. In het eerste jaar werden er vijfhonderdduizend exemplaren verkocht, waarmee het na de Bijbel het populairste boek van de negentiende eeuw werd. Het zorgde voor een zeer breed bewustzijn bij de bevolking van voornamelijk de staten in het Noorden van de Verenigde Staten, en Stowe werd zelfs uitgenodigd in het Witte Huis om met president Abraham Lincoln te spreken.

In de eerste helft van de negentiende eeuw verschenen er tal van antislavernij-organisaties, overigens ook in het Zuiden. Deze laatste verdwenen echter na de slavenopstand onder leiding van Nat Turner in 1831. Ongeveer zestig blanken vonden hierbij de

dood, tot grote woede van de zuidelijke staten. De politiek was niet in staat de grote spanningen in goede banen te leiden. Hier was dezelfde wig waarneembaar als in de maatschappij. Er was een voortdurende spanning met betrekking tot het stemmenevenwicht in de Senaat, doordat er evenveel slavenstaten als vrije staten waren. Door de komst van nieuwe staten kwam deze verhouding steeds onder druk te staan. In 1820 en 1850 moest er zwaar onderhandeld worden om niet tot een compleet disfunctioneel systeem te komen. Er werd uiteindelijk beide keren een compromis bereikt, waardoor het evenwicht in de Senaat in stand werd gehouden, maar een uiteindelijke escalatie was onvermijdelijk.

AMERIKAANSE BURGEROORLOG

Tussen 1854 en 1861 was er op kleine schaal een voorbode van wat er zou gaan komen. Mensen uit de noordelijke en de zuidelijke staten vielen elkaar in de buurt van Kansas verscheidene keren aan, toen besloten moest worden of Kansas zich als vrije staat of als slavenstaat zou aansluiten bij de Verenigde Staten. Bij deze gewelddadigheden kwamen een kleine tweehonderd mensen om het leven. De incidenten kwamen bekend te staan als *Bleeding Kansas*, maar alsof dat al niet erg genoeg was, volgden er nog twee incidenten die de al aanwezige spanningen tot het kookpunt zouden doen stijgen: de zaak van Dred Scott en 'de revolutie van John Brown'.

In de zaak *Dred Scott versus Sandford* in 1856 trachtte een slaaf zijn vrijheid te verkrijgen bij het Amerikaanse Hooggerechtshof, nadat eerdere gerechtelijke pogingen op niets waren uitgelopen.

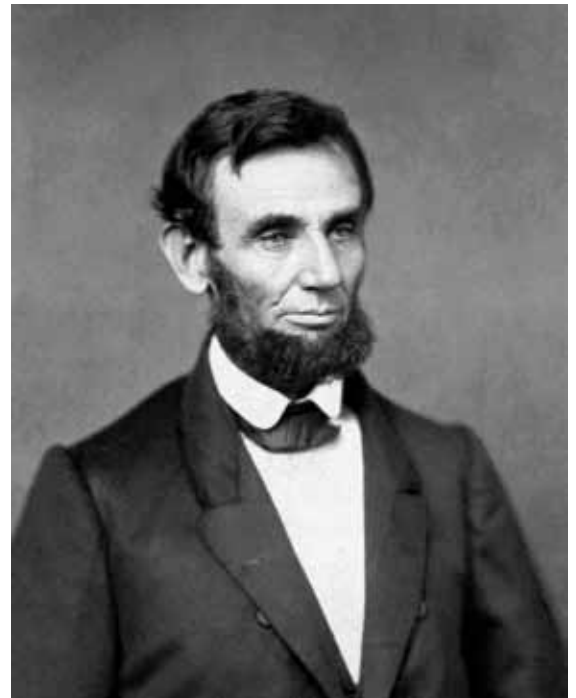
'STEEDS MEER MENSEN WAREN GEVOELIG VOOR DE ABOLITIONISTISCHE BOODSCHAP DOOR DE OPLEVING VAN RELIGIEUZE WAARDEN IN DE AMERIKAANSE MAATSCHAPPIJ'

Scott stelde dat zijn eigenaar hem ruim vier jaar had meegenomen naar gebieden waar slavernij verboden was, waardoor hij zelf het recht zou hebben verworven vrij te zijn. Het gerechtelijke gesteggel vond echter plaats in een verkiezingsjaar, en de rechters wilden de kansen van de Democratische presidentskandidaat James Buchanan – die voor slavernij was – niet teniet doen met een omstreden beslissing. De uiteindelijke, vreemde beslissing van de rechters in 1856 werd daarom geheim gehouden totdat Buchanan in 1857 als president was beëdigd. Het Hooggerechtshof besloot dat Scott als zwarte geen staatsburger was van de Verenigde Staten, en dus ook geen rechtszaak kon aanspannen. ►

Bovendien waren volgens dezelfde rechters alle wetten met betrekking tot slavernij ongrondwettelijk, aangezien volgens het Vijfde Amendement geen enkele burger zijn bezit afhandig gemaakt kon worden zonder rechtsgang. Op basis van dat argument was Scott dan ook geen vrij man in de vrije staten. Slavernij werd met dit besluit opeens ook wettelijk toegestaan in het Noorden, waardoor enkele eerdere compromissen in de Senaat niets meer waard bleken. Dat was voor de noordelijke staten onaanvaardbaar.

Een andere gebeurtenis die de basis voor het maken van politieke compromissen wegnam, was 'de revolutie van John Brown'. Deze extremistische noorderling had tijdens de gebeurtenissen in Kansas met een groep volgelingen in oktober 1859 een wapenarsenaal overvallen in het Zuiden. Het was zijn bedoeling om opstandige slaven van wapens te voorzien. Maar zover kwam het niet. Het Amerikaanse leger kwam in actie, doodde tien van de overvallers en arresteerde Brown. De steunbetuigingen die John Brown uit het Noorden ontving, schokte het Zuiden. Hoe konden de zuidelijke staten nog vredig binnen de Unie blijven?

Dit gevoel werd nog eens versterkt nadat Abraham Lincoln in 1860 de verkiezingen won. Hij had met zijn uitspraken tegen de slavernij veel steun verworven in het Noorden, dat massaal op hem stemde. In het Zuiden – waar niet op Lincoln gestemd kon worden – was die eensgezindheid veel minder groot, met stemmen die verspreid werden over de drie populairste kandidaten daar. Zo won Lincoln de verkiezingen, wat voor de zuiderlingen niet te verkroppen was vanwege zijn slavernijstandpunten. Kort daarop stapten South Carolina, Mississippi,

HET DERTIENDE AMENDEMENT

Naar schatting telde de Amerikaanse Burgeroorlog tussen de 618.000 en de 750.000 slachtoffers, afhankelijk van welke bron er geraadpleegd wordt. Een regelrecht drama, dat voor een belangrijk deel draaide om het slavernijprobleem. Lincoln, in eerste instantie zeker geen uitgesproken abolitionist, kwam in 1863 met een emancipatieverklaring, waarmee hij alle slaven in de rebellerende gebieden voor altijd vrijspak. Het vormde voor het Noorden een belangrijk middel om de eigen legers te versterken, maar door de verklaring kwam de Burgeroorlog definitief te boek te staan als een strijd met als doel de slaven te bevrijden. Dat terwijl het Lincoln aanvankelijk vooral te doen was om het behouden van de Unie. De emancipatieverklaring zorgde voor zo'n 180.000 Afro-Amerikaanse soldaten aan de kant van de noorderlingen, die de oorlog na een zwaar begin naar zich toe trokken in 1865. Om de afschaffing van de slavernij voor heel de Verenigde Staten te voltooien, ging Lincoln over tot het opstellen van het Dertiende Amendement. Deze aanvulling op de Amerikaanse Grondwet regelde dat slavernij wettelijk gezien niet meer mocht bestaan, behalve als straf voor misdrijven waarbij iemand naar behoren werd veroordeeld. Ook eigende het Congres zich de macht toe het artikel af te dwingen door passende wetgeving. De aankondiging van de definitieve aanname van het Dertiende Amendement geschiedde uiteindelijk op 18 december 1865, nadat het geratificeerd was door het vereiste aantal staten.

Het Dertiende Amendement betekende het formele einde van de slavernij in de Verenigde Staten. Het

'HET DERTIENDE AMENDEMENT BETEKENDE HET EINDE VAN EEN BUITENGEWOON BLOEDIGE EN TREURIGE PERIODE, WAARIN DE VERENIGDE STATEN IN TWEËN WAREN GEDEELD'

Florida, Georgia, Texas, Alabama en Louisiana dan ook uit de Unie. In Kentucky werden in februari 1861 de Geconfedereerde Staten van Amerika uitgeroepen, een bondsstaat met staten die zich van hadden afgescheiden. Lincoln probeerde de boel nog te sussen door in zijn inauguratiespeech te benadrukken dat slavernij niet verboden zou worden in gebieden waar het al bestond, maar dat mocht niet baten. Het kwam in april tot een confrontatie toen Lincoln weigerde Fort Sumter in South Carolina op te geven. Zuidelijke troepen bombardeerden het fort, waarna de noorderlingen de aftocht moesten blazen: de Burgeroorlog was begonnen.

was in feite een scharnierpunt in de Amerikaanse geschiedenis, dat een periode met vrijheden voor de voorstanders van de slavernij verbond met het tijdperk waarin dat wettelijk niet langer was toegestaan in de Verenigde Staten. Via diverse andere wetten, zoals het Veertiende en het Vijftiende Amendement, zou de wetgeving later nog verder worden aangescherpt. Dat niet alle staten hier even tevreden mee waren, blijkt wel uit het gegeven dat een aantal staten pas (veel) later tot ratificatie overgingen. Zo ging Kentucky pas in 1976 officieel akkoord met het Dertiende Amendement, en Mississippi had zelfs tot 1995 nodig om in te stemmen. Door een 'communicatiefout' werd die ratificatie echter niet officieel geregistreerd; het duurde nog tot 2013 voor de fout definitief hersteld werd en de instemming alsnog bezegeld werd.

Dat een journalist van de *Cincinnati Gazette* het nieuws van het Dertiende Amendement de grootste gebeurtenis in de Amerikaanse geschiedenis vond, is met dit deel van de historie van het land in gedachten niet vreemd. Zeker omdat Cincinnati in Ohio ligt, een staat die bij de Unie hoorde ten tijde van de burgeroorlog. Het Dertiende Amendement betekende in zekere zin het einde van een buitengewoon bloedige en treurige periode, waarin de Verenigde Staten in tweeën was gedeeld.

IN DE KLAS

Wie dit deel van de geschiedenis in zijn klas wil behandelen, doet er verstandig aan het eerder genoemde *De hut van oom Tom* te behandelen of een van de vele *slave narratives*, waartoe de film *12 years a slave* (zie ook Kleioscoop in *Kleio* 3, 2015) ook gerekend kan worden. Dit perspectief zou begrip kunnen kweken voor de stroming in Nederland die van Zwarte Piet af wil. Ook *Lincoln*, een film uit 2012 over de laatste vier maanden uit het leven van de Amerikaanse president die vermoord werd door een aanhanger van de Confederatie op 15 april 1865, verdient een aanbeveling door de focus op het Dertiende Amendement.

Maar het zou vooral prachtig zijn als leerlingen aangemoedigd worden zich te verdiepen in zowel een noordelijke als een zuidelijke staat, door daarbij in te zoomen op de sociaaleconomische situatie en de visie op de slavernij. Het honderdvijftigjarig jubileum van het officiële einde van de slavernij in de Verenigde Staten zou in ieder geval een perfecte aanleiding zijn. ■

De gebruikte bronnen bij dit artikel zijn te vinden op de website van *Kleio*.

Links: Abraham Lincoln.

Onder: Er waren meer slaven nodig na de uitvinding van de cotton gin. Deze familie werkte in Savannah, Georgia rond 1860.

